

לרפואת דבורה בת תרצה שושנה

מעשרות - פרק ראשון

משנת רפאל - שה

הַתְּבוּאָה - דגן וְהַזֵּיתִים - מְשִׁיבֵינִסּוֹ שְׁלִישׁ -
משיגיעו לשליש בישולם:

משנה ד

וּבִירְקָה: הַקְּשׁוּאִים וְהַדְּלוּעִים וְהָאֲבִטִיחִים
וְהַמְּלַפְפוֹנוֹת, וְכֵן בַּפִּירוֹת הַאֵילָן: הַתְּפוּחִים
וְהָאֲתְרוּגִין - כל אלו תחילתם אוכל וסופם אוכל,
ולכן **חִיבִים** במעשרות **גְּדוּלִים וְקֹטְנִים** - בין
שתולשם כשהם גדולים ובין כשהם קטנים, בתחילת
גידולם. **רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר אֶת הָאֲתְרוּגִים**
בְּקֹטְנָן מפני שהוא סובר שאין האתרוגים נאכלים
כשהם קטנים, והרי אין תחילתן אוכל.
הַחֵיב בְּשִׁקְדֵי הַמָּרִים - היינו כשהם קטנים,
שרק אז ראויים לאכילה - **פְּטוּר בְּמִתּוֹקִים** שאינם
ראויים בקוטנם לאכילה. **הַחֵיב בְּמִתּוֹקִים -** כשהם
גדולים - **פְּטוּר בְּמָרִים** שאינם ראויים לאכילה אלא
כשהם קטנים:

גמר מלאכה של פירות שונים לענין חיוב
המעשרות

משנה ה

אֵיזְהוּ גְרָנָן - גמר מלאכתן של הפירות
לְמַעֲשְׂרוֹתָי? הַקְּשׁוּאִים וְהַדְּלוּעִים -
מְשִׁיבֵינִסּוֹ - יטול את הפיקס, היינו השער הדק

למעשרות. אימתי הוקבעו הפירות למעשר ואסור לאכול מהן עראי, כמו התבואה בגורן. שאף על
פי שהגיעו הפירות לעונת המעשרות עדיין מותר לאכול מהן עראי עד שיהא גרנן למעשרות:
משיפיקסו. משינטל פיקס שלהם והוא שער הצומח בהן כשהן קטנים וכשנתבשלו כל צרכן נושר:

ר' עובדיה מברטנורא
אותו היה צומח. וסימן לידע
מתי הגיע לשיעור זה, נותן
אותו לתוך המים וכל פרידה
ששוקעת רובה במים בידוע
שאם יזרענה תצמיח. ודרשינן
לה מדכתיב (דברים יד) עשר
תעשר את כל תבואת זרעך,
דבר שהוא נזרע ומצמיח:
משיבניסו שלישי. שנתגדלו
שליש ממה שעתידין להתגדל.
אי נמי כשבא לעצרו ולסוחטן
מוציא מהן עכשיו שלישי ממה
שמוציא כשנתבשלו יפה:
ד וּבִירְקָה הַקְּשׁוּאִים
והאבטיחים. הכי קאמר ד'
מינים הללו בירק, שהן
הקשואין והאבטיחים והדלועין
והמלפפונות, ובפירות האילן
התפוחים והאתרוגים, חייבים
בין גדולים בין קטנים, לפי
שתחלתן אוכל וסופן אוכל והן
נאכלים בין גדולים בין קטנים:
רבי שמעון פוטר את
האתרוגין בקטנן. דסבירא ליה
שאינן נאכלים קטנים, ולא הוי
תחלתן אוכל. ואין הלכה כרבי
שמעון: **שקדים המרים.**
נאכלים בקטנן ואין נאכלים
בגדלן. ושקדים מתוקים
איפכא: **ה איזהו גרנן**

ביאורים והרחבות

רובה במים - בידוע שאם יזרענה תצמיח, ודרשו זאת מן הפסוק (דברים יד כב): "עשר תעשר
את כל תבואת זרעך", דבר שהוא נזרע ומצמיח.

3. **פירוש:** אף על פי שהגיעו הפירות לעונת המעשרות (כמבואר במשניות ב-ד), עדיין מותר
לאכול מהן אכילת עראי ללא מעשרות עד שתיגמר מלאכתם. כגון תבואה שקצרוה ועוד לא
הובאה לגורן, מותר לאכול ממנה עראי בלא הפרשת תרומות ומעשרות. וגמר המלאכה של
הפירות לענין תרומה ומעשרות מכונה במשנה בשם 'גורן', המושאל מעניין התבואה. ושואל

ר' עובדיה מברטנורא
 משיעמיד ערימה. שיעשה מהן
 כרי: משישלק. שילוק לאבטיח
 כמו פיקוס לדלועים: מוקצה.
 לפי שאין עושים ערימה מן
 האבטיחים אלא שוטים
 אותם, ומקום ששוטים בו
 הפירות קרוי מוקצה: ירק
 הנאגד. שדרכו למכרו אגודות:
 ואם אינו ממלא את הכלי.
 כגון שרוצה למלאות שנים או
 שלשה כלים, אוכל מכל אחד
 עראי עד שימלא את האחרון:
 כלכלה. המלקט ירק לתוך
 הכלכלה דהיינו סל: משיחפה.
 את הירק בהוצין או בעלין
 שדרכן לכסות בו: בד"א. שזהו
 גרנן למעשרות: במוליך לשוק.
 למכור, דלאו בדעתו הדבר
 תלוי שמה ימצא לקוחות ויהיו
 הפירות טבולים, שהמקח קובע
 למעשר: אבל במוליך לביתו
 אוכל עראי עד שמוגיע לביתו.
 דבדעתו תלוי הדבר ולא יהיו
 הפירות טבולים עד שיגיע
 לביתו, שהטבל אינו חייב
 במעשר עד שיראה פני הבית,
 דכתיב (דברים נו) בערתי הקדש
 מן הבית: ו הפרד. רגילין היו
 לפרד ברמונים וליבשן, ואותן
 הגרגרים יבשים קרויין פרד
 ע"ש שמפרידים אותן כדי
 שתכנס בהן [החמה] מכל צד:
 משיפקל. כמו משיקלך, כלומר
 משיסיר מעליהן הקליפות

שעליהם. **וְאִם אֵינוּ מִפֶּקֶס** - אינו נוטל את הפיקוס
 - **מְשִׁיעֵמִיד עֲרֻמָּה** - שיעשה מהן כרי.
אֲבֵטִיחַ - **מְשִׁישֶׁלֶק** - שילוק באבטיחים כפיקוס
 בקישואים. **וְאִם אֵינוּ מְשִׁלֵּק** - **עַד שְׂיַעֲשֶׂה**
מְקֻצָּה - ישטח אותם במקום המיוחד לכך הקרוי
 "מוקצה".
יֶרֶק הַנֶּאֱגָד - שדרכו להימכר באגודות - **מְשִׁיאֲגָד** -
 שיעשהו אגודות. **אִם אֵינוּ אֲוֶגֶד** - **עַד שְׂיִמְלֵא**
אֶת הַכֵּלִי להביא לשוק למכור. **וְאִם אֵינוּ מְמַלֵּא**
אֶת הַכֵּלִי - **עַד שְׂיִלְקוּט כָּל צֶרְפוֹ**.
 המלקט פירות לתוך **כִּלְכָּלָה** - סל גדול - אין זה
 גמר מלאכתו **עַד שְׂיִחְפֶּה** - יכסה הפירות בעלים.
וְאִם אֵינוּ מְחַפֶּה - **עַד שְׂיִמְלֵא אֶת הַכֵּלִי**. **וְאִם**
אֵינוּ מְמַלֵּא אֶת הַכֵּלִי וגם לא מחפה - **עַד**
שְׂיִלְקוּט כָּל צֶרְפוֹ.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים ששיעורים אלו הם גמר
 מלאכה למעשרות? **בְּמוֹלִיךְ לְשׁוּק** למכור, **אֲבָל**
בְּמוֹלִיךְ לְבֵיתוֹ לאכול, **אוֹכֵל מֵהֶם עֲרָאִי** אף
 לאחר שנגמרה מלאכתם **עַד שְׂהוּא מְגִיעַ לְבֵיתוֹ**
 שאין הטבל חייב במעשר עד שיראה פני הבית,
 שנאמר (דברים כו, יג): **"בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת"**:

משנה 1

הַפֶּרֶד - הגרגרים היבשים של הרימונים **וְהַצְמוּקִין**
וְהַחֲרוּבִין - כל אלה גמר מלאכתם למעשרות
מְשִׁיעֵמִיד - משיעשה מהם **עֲרֻמָּה**. **הַבְּצֵלִים** -
מְשִׁיפְקָל - יקלף מעליהם את הקליפות הרעות.
וְאִם אֵינוּ מִפֶּקֶל - **מְשִׁיעֵמִיד עֲרֻמָּה**.

ביאורים והרחבות

התנא: אימתי הוקבעו הפירות למעשר ואסור לאכול מהן עראי, כמו התבואה כשהובאה לגורן. ונמצא שיש שני שלבים בחיוב המעשרות: א. ראויים לאכילה (משניות ב - ד, ובל' הרמב"ם נקרא 'עונת המעשרות') - בשלב זה הם חייבים במעשרות, אך אכילת עראי מותרת. ב. גמר מלאכתן (משניות ה - ה, הנקרא בלשון המשנה 'גרנן למעשרות') - ומשלב זה אפילו אכילת עראי אסורה עד שיעשר.

הַתְּבוּאָה - מְשִׁימְרָח - יחליק פני הכרי בגורן⁴.
וְאִם אֵינוּ מְמָרְחָ - עַד שְׁיַעֲמִיד עֲרֻמָּה.
הַקְּטָנִיּוֹת - מְשִׁיכְבוֹר בכברה לנקותם מן העפר,
 לפי שרגילים לעקור את הקטניות עם העפר. **וְאִם**
אֵינוּ כּוֹבְר - עַד שְׁיַמְרָח.
אֶף עַל פִּי שְׁמָרְחָ את התבואה, **נוֹטֵל מִן**
הַקְּטָעִים - שיבולים קטועות שלא נדושו, **וּמִן**
הַצְּדִידִים - שיבולים שבצידי הכרי שלא נמרחו,
וּמִמָּה שֶׁבַתְּוֹךְ הַתְּבָנִים שלא נזרה מן המוץ **וְאוֹכֵל**
 מהם אכילת עראי, שכל אלו עדיין לא נגמרה
 מלאכתם למעשר:

משנה ז

הֵיִן - גמר מלאכתו למעשר **מְשִׁיקְפָה** - יסיר את
 החרצנים והזגים הצפים על פני היין התוסס שבגת
 התחתונה. **אֶף עַל פִּי שְׁקָפָה** מהגת התחתונה,
קוֹלֵט מִן הַגֶּת הָעֲלִיוֹנָה וּמִן הַצָּנוֹר שהיין יורד
 בו מן הגת העליונה לגת התחתונה **וְשׂוֹתָה** שתיית
 עראי, שהיין שבגת העליונה ובצינור עדיין לא נגמרה
 מלאכתו.

הַשָּׂמֶן - גמר מלאכתו **מְשִׁירֵד לְעוֹקָה** - גומא
 שלפני בית הבד, והשמן יורד לתוכה. **אֶף עַל פִּי**
שְׂרִירֵד השמן לעוקה, **נוֹטֵל מִן הָעֵקֶל** - סל מנוקב
 שבו יש פסולת של זיתים, ומשם יורד לבית הבד,
וּמִבֵּין הַמְּמָל - אבן המרכב העליונה של בית הבד
וּמִבֵּין הַפְּצִים - הנסרים או הקורות שהזיתים
 נעצרים ביניהם, ששמן זה עוד לא נגמרה מלאכתו,
 ולכן **וְנוֹתֵן לְחַמִּיטָה** - עוגה דקה שמחליק פניה
 בשמן לאחר האפייה **וְלַתְּמַחוּי** - קערה גדולה
 מלאה תבשיל, **אֲבָל לֹא יִתֵּן** משמן זה **לְקַדְרָה**
וְלִלְפָס - מחבת **כְּשֶׁהֵן רוֹתְחִין** שזה עתה פינם

ר' עובדיה מברטנורא
 הרעות: משימרח. אחר שמנקין
 התבואה מן המוץ שלה צוברים
 אותה במקום א' בגורן ומיפה
 פני הכרי ומחליקין אותו, והוא
 הנקרא מרוח: משיכבור. לפי
 שרגילים לעקור הקטניות עם
 העפר צריך לכברם בכברה:
 קוטעים. שבלים קטועים שלא
 נדושו: מן הצדדים. צדי הכרי
 שלא נתמרח: וממה שבתוך
 התבן. שלא נזרה מן המוץ:
 ז משיקפה. משיסיר החרצנים
 והזגים שמעלה היין בתוך בור
 של יין בשעת רתיחתו: מן הגת
 העליונה. שעדיין לא ירד לבור:
 ומן הצינור. העשוי כפי הגת,
 והיין מקלח מן הצנור לבור.
 והיין שבגת או שבצנור עדיין
 לא נגמרה מלאכתו: לעוקה.
 גומא שלפני בית הבד שהשמן
 יורד לתוכה: עקל. כלי עשוי
 מחבלים שצוברים הזיתים
 לתוכו כשמכבידים הקורה
 עליהם: ממל. הרכב העליונה
 שטוחנין בה הזיתים: מבין
 הפצים. שמן היוצא מבין
 הנסרים: חמיטה. היא עוגה
 דקה, וכשמוציאין אותה מן
 התנור רגילים להחליק פניה
 בשמן, וקמ"ל דלא חשיב
 כמבושל. שהאש קובעת
 למעשר ואסור לאכול עראי
 מכל תבואה ופירות וירקות
 שנתבשלו באור, אבל האי לא
 חשיב בישול: וכן לתמחוי.
 דכלי שני הוא ואינו מבשל:
 אבל לא יתן. שמן: לקדרה
 ולילפס כשהן מרתחים.

ביאורים והרחבות

4. פירוש: אחר שמנקים התבואה מן המוץ שלה, צוברים אותה בגורן ומיפים פני הכרי ומחליקין אותו, והוא הנקרא "מירוח".